

Uredil: **Janez Justin**

Avtorja: **Janez Justin, Maja Zupančič**

Državlјanska in domovinska kultura ter etika

delovni zvezek

za predmet domovinska in državljanska kultura in etika v 8. razredu osnovne šole

1. Demokracija od blizu

Lokalna skupnost

1.

Slovenija ima **osrednjo oblast**, ki vodi državo iz glavnega mesta **Ljubljane**. Ali bi bilo prav, da bi ta oblast v Ljubljani odločala prav o vsem v Sloveniji?

Obkroži odgovor ,da' ali ,ne' in svojo odločitev utemelji.

1. Ali bi bilo prav, da bi osrednja oblast odločila o tem, koliko denarja bomo v vsej Sloveniji v prihodnjem letu porabili za izobraževanje?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

2. Ali naj osrednja oblast odloči, kje naj vaščani Male vasi zgradijo otroško igrišče, na desnem ali levem bregu potoka Bistrica?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

3. Ali naj osrednja oblast odloči, kdaj bo slovenska vojska dobila novo vojaško ladjo?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

4. Ali naj osrednja oblast odloči, kje v bližini Črnomlja naj zgradijo novo stanovanjsko naselje?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

5. Ali naj osrednja oblast odloči, za koliko naj se v Sloveniji povečajo cene goriva za avtomobile?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

6. Ali naj osrednja oblast odloči, kje naj prebivalci vasi, ki je na fotografiji, zgradijo nov gasilski dom?

da ne

Če ne, kdo naj o tem odloči?

Primerjajte svoje odgovore in se pogovorite o njih.

Če si ugotovil/-a, da o nekaterih stvareh **ne bi smela** odločati **osrednja oblast** v glavnem mestu, pojasni, zakaj ne bi smela. Obkroži le en odgovor.

- Ker nima informacij o tem, kaj se dogaja v vsakem manjšem kraju.
- Ker imajo ljudje pravico, da si sami uredijo svoj kraj.
- Ker tega ne dovolijo politiki v Evropski uniji.

Primerjajte odgovore.

2.

Na črtice napiši ustrezni besedi, ki si ju izpeljal/-a iz krepko tiskanih besed v spodnjem besedilu:

Slovensko ozemlje je razdeljeno na veliko število **manjših delov**. Prebivalci vsakega od teh delov sami urejajo skupne ali **OBČE** zadeve.

Vsakemu od teh delov rečemo _____.

Njeni prebivalci so _____.

Obkroži pravilni odgovor.

Skupnosti vseh prebivalcev enega takšnega dela rečemo tudi

- lokalna** skupnost
- globalna** skupnost

Skupaj ugotovite, kateri odgovori so pravilni.

Pozor: Pri tej in nekaterih drugih nalogah moraš nad črtice napisati ustrezno besedo, ki jo izpelješ iz besede, zapisane z velikimi črkami in odebeljeno. Vsaka črtica je namenjena eni od črk besede, ki jo moraš uganiti.

Besednjak

Lokalno – kar se nanaša na en sam kraj, ne na vso državo ali ves svet.

Globalno – kar se nanaša na ves svet.

13.

Volivci lahko na volitvah dobro **izberejo** med **kandidati**, če dobijo o njih **ustrezne informacije**. Zato se kandidati volivcem **predstavijo**.

Ime mi je **Mirko Zlatoust**. Dober župan bom. Nekoč sem zmagal v teku na 100 metrov. Zmagal sem tudi na pevskem tekmovanju. Imam tri avte in hišo na morju.

Ime mi je **Oto Žarnik**. Dober župan bom. Doslej sem bil direktor najuspešnejšega podjetja v občini. Sem diplomirani pravnik. Govorim nemško in angleško.

Kateri od dveh kandidatov se je bolje predstavil volivcem?

Mirko Zlatoust Oto Žarnik

Zakaj tako misliš?

Preberite svoje odgovore sošolcem in sošolkam. Ugotovite, kateri odgovori so dobri.

14.

Volivci lažje izbirajo, če **kandidati** jasno napovedo, kaj bodo **storili**, če bodo izvoljeni.

Če bom izvoljen, bom poskrbel, da

- bo naša občina zacvetela
- bomo ponosni nanjo
- boste zadovoljni z mojim delom

Če bom izvoljen, bom poskrbel, da

- bo cena za varstvo otrok v vrtcu nižja za 20 odstotkov
- bo v pol leta popravljena glavna cesta
- bo službo dobilo vsaj 100 brezposelnih občanov

Kateri od dveh kandidatov je bolje pojasnil, kako bo ravnal, če bo izvoljen?

Mirko Zlatoust Oto Žarnik

Zakaj tako misliš?

Skupaj ugotovite, kateri odgovori so dobri.

15.

Katero **vprišanje** je imel volivec **pravico** postaviti politiku?

vprišanje A vprišanje B vprišanje A in B nobeno od dveh vprišanj

Zakaj tako misliš?

Skupaj ugotovite, katere informacije so pomembne za izbiro med kandidati na volitvah.

Državni zbor

20.

Kateri izraz uporabljamo za oblast, ki nam daje **ZAKONE**?

- izvršna oblast
- sodna oblast
- zakonodajna oblast

Preverite, ali je vaš odgovor pravilen.

21.

Preglej fotografijo in besedilo na desni.

Od 90 poslancev in poslank državnega zbora jih je za Zakon o prekrških glasovalo 52, proti jih je glasovalo 38. Predlog zakona je sprejet, ker je zanj glasovala **večina**.

V kateri politični **ustanovi** je bil sprejet **zakon o prekrških**?

Kako rečemo politikom, ki delujejo v tej ustanovi?

Danes so vsi v dvorani. Koliko je vseh po številu?

Najmanj koliko bi jih moralo glasovati za predlog, da bi bil ta sprejet? (Upoštevaj, da bi morala za predlog glasovati večina.)

Primerjajte odgovore in preverite, ali so pravilni.

Besednjak

Zakon – splošno veljaven predpis; kdor ga krši je praviloma za to kaznovan.

Ustanova – organizirana skupnost ljudi, ki opravlja neko dejavnost.

Večina – več kot polovica.

22.

Politiki, ki sprejemajo **zakone**, so bili izvoljeni na **državnih volitvah**. Kdo ima pravico, da se **udeleži** teh volitev? Obkroži pravilni odgovor.

- Vsi polnoletni slovenski državljani, ki stalno prebivajo v Sloveniji.
- Vsi polnoletni slovenski državljani, ne glede na to, kje prebivajo.
- Vsi ljudje, ki živijo v Sloveniji, tudi če niso slovenski državljani.

Preverite, če ste izbrali pravi odgovor.

23.

Kako pa potekajo volitve, na katerih **izvolijo poslance**, ki v **državnem zboru** sprejemajo **zakone**?

- Volivec ali volivka pride na **volišče**, kjer **uradnim osebam** pokaže vabilo in osebni dokument s svojo fotografijo. Pokazati ju mora zato, da
 - dokaže, da je državljan, ki lahko voli na tem volišču
 - lahko uradne osebe ugotovijo, za katerega kandidata je volil
 - ne bi volili neznanci, ki bi lahko na volilni listič napisali kaj nesramnega

Besednjak

Volišče – prostor, v katerem potekajo volitve.

Uradna oseba – oseba, ki skrbi, da vse poteka tako, kot je zapisano v zakonih.

Predsednik Republike

33.

Za **predsednika Republike Slovenije** praviloma kandidira več **kandidatov**. Izbira med kandidati poteka tako, kot poteka izbira med kandidati za poslance v državnem zboru. To pomeni

1. da ga izberejo sodniki
2. da ga izberejo državljani na splošnih volitvah
3. da ga izberejo politične stranke

V Ustavi, ki je naš najvišji zakon, med drugim piše:

„Predsednik Republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil.“

Kaj pomeni, da **predsednik predstavlja** Republiko Slovenijo (obkroži pravilni odgovor)?

1. Napiše zakone, ki veljajo za vse državljane.
2. Izbira vlado in poslance v državnem zboru.
3. Govori v imenu Slovenije, ko se srečuje s tujimi državniki.

Kaj so obrambne sile Slovenije?

Primerjajte odgovore.

Demokracija, državljanske pravice in dolžnosti

43.

Katere od tu naštetih stvari so po tvojem mnenju **dolžnosti državljanov Republike Slovenije**? Označi odgovore.

- udeležiti se političnih volitev
- poslušati slovensko narodno glasbo
- prispevati denar za Rdeči križ Slovenije in Karitas
- najdene predmete vrniti lastnikom ali pa jih oddati policiji
- plačevati davke
- priskrbeti si potni list
- biti informiran o najpomembnejših dogodkih v državi
- poznati ustavo in zakone
- biti član ene od političnih strank
- spoštovati javno lastnino (stvari v šolah, zdravstvenih domovih, na ulicah...)
- zaposliti se
- navijati za slovenske športnike, ko tekmujejo v tujini

Pogovorite se o tistih stvareh, pri katerih se vaša mnenja razlikujejo.

44.

Katere **pravice** imajo **odrasli državljani Republike Slovenije**? Pravico imajo, da (označi odgovore):

- kandidirajo na občinskih in državnih volitvah
- javno govorijo, da so nekateri ljudje zaradi svoje vere ali narodnosti manj vredni
- jih zaščiti policija, če nekdo ogroža njihovo življenje ali premoženje
- javno izražajo svoje mnenje o politiki, gospodarstvu ali čem drugem
- kršijo prometne predpise, če se zelo mudi v vrtec po otroka
- dobijo tisto službo, ki si jo sami izberejo
- se pritožijo, če je policist ali državni uradnik z njimi nevljuden
- so verni/-e in se ravnaajo po tistem, kar jih uči njihova vera
- kršijo tisti zakon, ki se jim ne zdi dober
- kršijo neki zakon, če ne vedo, da obstaja

- se brezplačno izobražujejo na osnovni, srednji in visoki šoli
- javno kritizirajo politike
- v tujini dobijo pomoč predstavnikov slovenske države, če pridejo v težave
- se zaposlijo ali ustanovijo podjetje
- dobijo pomoč države v primeru brezposelnosti
- dobijo zdravniško pomoč, če jo potrebujejo

Skupaj ugotovite, kateri odgovori so pravilni.

45.

Državljeni želimo, da bi bila **Slovenija** v celoti **demokratska** država. Zato morajo njeni državljani vedeti, kaj je za demokracijo dobro in kaj slabo. Ali je torej naslednje dobro ali slabo za demokracijo?

1. Novinarji, ki kritično pišejo o vladi, zaradi tega izgubijo službo.

- dobro
- slabo

Zakaj tako misliš?

2. Državljeni spoštujejo zakone, tudi če se jim zdijo slabi.

- dobro
- slabo

Zakaj tako misliš?

3. Politiki povedo sodnikom, ali naj obtoženca oprostijo ali obsodijo na zapor.

- dobro
- slabo

Zakaj tako misliš?

4. Pomemben politik je takoj sprejet pri zdravniku, čeprav v čakalnici že čakajo drugi bolniki.

- dobro
- slabo

Zakaj tako misliš?

51.

Kako naj **novinarji poročajo o politiki**? Poslanec **Lisjak** je v državnem zboru navedel razloge, zakaj bi morali zapreti našo **jedrsko elektrarno**, poslanec **Zajc** pa razloge, zakaj bi morala še naprej delovati. Njuno razpravo posluša novinar Ožbolt. On osebno meni, da bi morali elektrarno zapreti. Kako naj o razpravi poroča v TV dnevniku? Izberi enega med možnimi odgovori.

- Navede naj samo razloge, ki jih je izrekel Lisjak.
- Navede naj samo razloge, ki jih je izrekel Zajc.
- Navede naj tako Lisjakove kot Zajčeve razloge.

Zakaj si izbral/-a odgovor, ki si ga označil/-a?

Pogovorite se o tem, kako morajo o dogodkih poročati novinarji.

52.

Znana pevka Dina Lazar je imela prometno nesrečo. O njej sta poročala dva **časopisa, Jutro** in **Narod**.

Časopis Jutro:

V prometni nesreči se je včeraj poškodovala pevka Dina Lazar. Na trojanskem klancu se je zaletela v tovornjak, poln živine. Pela je na neki prireditvi v Celju, potem pa je odšla v disko z novim spremljevalcem. Se je pevka res razšla s svojim fantom? Še prejšnji teden so ju videli, kako se držita za roke.

Časopis Narod:

Včeraj je pevka Dina Lazar, ki je članica politične stranke Modrih, s svojim avtom trčila v tovornjak. Pela je na prireditvi, ki jo je pripravila ta politična stranka. Kmalu bodo volitve in stranka hoče izkoristiti pevkinjo popularnost za prepričevanje volivcev. Mimogrede, Modri se očitno res bojijo, da bodo na volitvah zmagali Oranžni.

O istem dogodku časopisa poročata zelo različno. Razmisli o načinih poročanja in svoje odgovore napiši na črto.

Kaj je v zvezi z dogodkom zanimalo avtorja prvega poročila (**Jutro**)?

3.

O vprašanju, kaj je **pravično plačilo za delo**, ljudje razmišljajo že stoletja. Vprašanje namreč ni lahko. Prepričajte se.

Dva fanta in dekle so skupaj pomagali nekemu upokojujencu, da je uredil okolico hiše.

Peter je od vseh treh najmočnejši in čeprav se ni trudil, je z lahkoto opravil največ dela. **Mateja** se je trudila, vendar je naredila nekaj manj kot Peter. **Tomaž** je telesno zelo šibak. Najbolj se je trudil, vendar je naredil veliko manj od Petra in Mateje.

Upokojenec jim je dal 70 evrov, rekoč, naj si denar razdelijo, kakor mislijo, da je prav.

Kako naj si razdelijo plačilo?

Peter naj dobi evrov.

Mateja naj dobi evrov.

Tomaž naj dobi evrov.

Utemeljite razdelitev.

Preberite svoje rešitve in utemeljitve sošolcem in sošolkam. V pogovoru skušajte ugotoviti, zakaj se vaše rešitve razlikujejo.

4.

Med človekovimi pravicami sta tudi naslednji pravici:

1. Vsakdo ima pravico do plačila, ki mora biti pravično in enako za vse, ki opravljajo enako delo.
2. Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa.

Zdaj si oglej tole risbo:

Možakar B na risbi se sklicuje na eno od navedenih človekovih pravic, na pravico št. . Se nanjo sklicuje upravičeno?

da ne

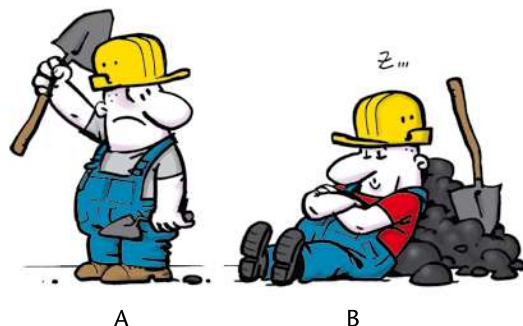
Zakaj tako misliš?

Možakar A na risbi je malce jezen in se tudi sklicuje na eno od zgoraj navedenih človekovih pravic, na pravico številka . Se nanjo sklicuje upravičeno?

da ne

Zakaj tako misliš?

Če se vaši odgovori razlikujejo, se pogovorite o njih.

A

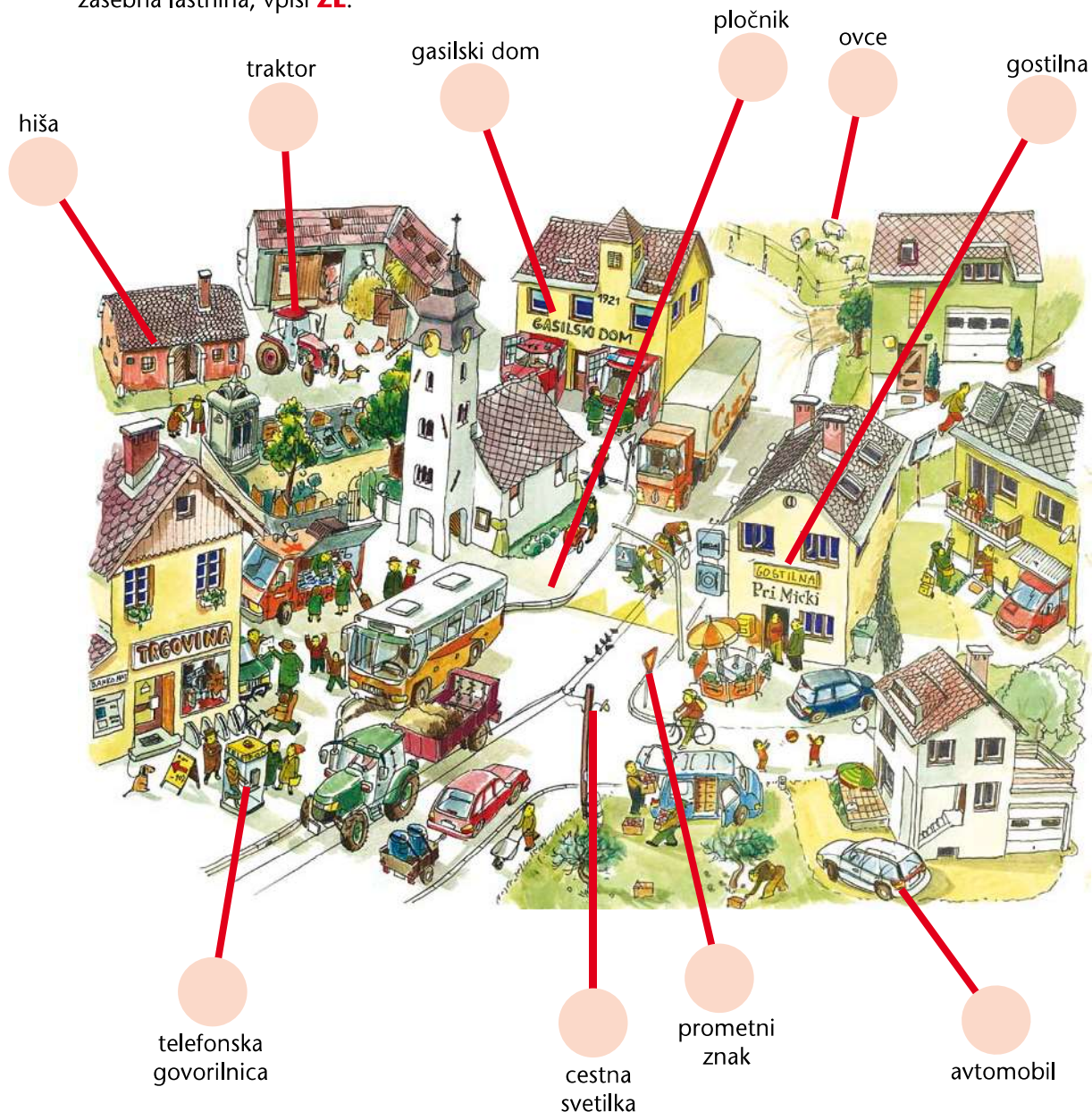
B

finance, delo in gospodarstvo Slovenije

13.

Vse, kar vidiš na risbi, ima nekega **lastnika**. Če so lastniki neke stvari vsi državljani, gre za **javno lastnino**. Če je lastnik stvari posameznik ali skupina posameznikov, gre za **zasebno lastnino**.

Če je neka stvar, označena s puščico, javna lastnina, v krogec na koncu puščice vpiši **JL**. Če je zasebna lastnina, vpiši **ZL**.

V okolici šole prepoznaj pet stvari, ki so javna lastnina. Zapiši imena teh stvari. Kakšen odnos imajo ljudje do teh stvari?

14.

Šipo na šolskem oknu je namerno razbil učenec Ivan. Nihče ga ni videl, ko je to naredil. Novo šipo bo **plačala šola**. Vendar mora šola od nekod dobiti denar. Od kod ga dobi? Iz katere blagajne?

Kako pa pride denar v tisto ,blagajno'?

Ali se bo potemtakem škoda, ki je nastala, poplačala tudi z **denarjem Ivanovih staršev**?

da ne

Zakaj tako misliš?

Pogovorite se o tem, kako zmanjšati število poškodovanih stvari na vaši šoli.

15.

Zaposleni Peter Pšeničnik dobi vsak mesec **list**, na katerem so podatki o njegovi **plači**. Peter ve, da bo prejel **le del** celotne plače. Odgovori na spodnja vprašanja tako, da odgovore poiščeš na izračunu Petrove plače.

a. Koliko znaša Petrova **celotna** (bruto) plača? (Napiši znesek.)

b. Koliko denarja pa bo nakazanega na Petrov račun v banki?

Zdaj bomo ugotovili, čemu so od celotne plače **odšteli** določene zneske.

a. Vsakdo, ki ima denarni **DOHODEK**, mora od tega dohodka plačati **davek** slovenski državi. Na listu poišči izraz, ki ga uporabljamo za ta davek. Ta izraz je

b. Peter se bo nekoč **UPOKOJIL** in prejemal **POKOJNINO**. Zato zdaj od svoje celotne plače vsak mesec plača **prispevek** za _____.

4. Svetovna skupnost

1.

Gotovo si že slišal za **globalizacijo**. Kaj pomeni ta beseda? Oglej si risbo in obkroži pravilni odgovor.

- Meje med državami niso več nobena ovira za velika podjetja, ljudi in izdelke, po vsem planetu.
- Vsi narodi na našem planetu so povezani v skupni organizaciji, ki se imenuje OZN.
- Na spletu lahko dobimo informacije o vsem, kar se dogaja na planetu Zemlja.

Globalizacija je prinesla veliko **dobrega** pa tudi veliko **slabega**. Se tebi zdijo naslednje stvari dobre ali slabe?

- V tvojem kraju ali blizu njega so restavracije s hitro prehrano. To je
 dobro slabo
Zakaj?
- Slovensko podjetje zapre tovarno v Sloveniji in odpusti delavce. Novo tovarno postavi v Ukrajini, saj tam lahko daje delavcem veliko manjšo plačo, kot jo je dajalo slovenskim delavcem. To je
 dobro slabo
Zakaj?
- V Sloveniji lahko spoznaš jedi iz drugih dežel (v kitajskih, italijanskih, indijskih in drugih restavracijah). To je
 dobro slabo
Zakaj?
- Velika mednarodna podjetja imajo ogromne dobičke tudi zato, ker zanje skoraj kot sužnji delajo milijoni Kitajcev in Indijcev. To je
 dobro slabo
Zakaj?
- Oblačila, ki jih nosiš, so zato, ker so izdelana na Kitajskem ali v Indiji, cenejša. To je
 dobro slabo
Zakaj?
- V mnogih deželah so ljudje pozabili na svoje običaje in svojo glasbo; skušajo biti čim bolj podobni ljudem v Zahodni Evropi in ZDA. To je
 dobro slabo
Zakaj?

7. Razlike med bogatimi in revnimi prebivalci našega planeta so se močno povečale. To je

dobro slabo

Zakaj?

8. Ko boš odrasel/odrastla, boš lahko potoval/-a in spoznal/-a daljne dežele. To je

dobro slabo

Zakaj?

9. Slovenske tovarne tekstila (blaga, volnenih izdelkov) so propadle, saj so kupci raje kupovali poceni izdelke, izdelane na Kitajskem. To je

dobro slabo

Zakaj?

10. Ko nekje izdelajo novo vrsto prenosnega telefona, je kmalu zatem že v slovenskih trgovinah. To je

dobro slabo

Zakaj?

11. Ko nastane nov film ali glasba, postaneta dostopna na spletu. To je

dobro slabo

Zakaj?

12. V Sloveniji je mnogo trgovin, v katerih prodajajo izdelke z vsega sveta (oblačila, tehnične izdelke, hrano itd.). To je

dobro slabo

Zakaj?

13. Velike banke lahko ukazujejo državam in njihovim politikom. Države so jim namreč dolžne veliko denarja. To je

dobro slabo

Zakaj?
